

Vart är resejournalistiken på väg?

Schyst resande, 2016

INNEHÅLL

1. BAKGRUND	3
2. METOD	7
3. GRANSKNING AV SEX ARTIKLAR	8
3.1. 24 TIMMAR I KRAKÓW: ETT DYGN I POLENS MYSIGASTE STAD, VAGABOND, 2016-08-22.	8
3.2. KAPHALVÖN RUNT I SYDAFRIKA, RES, PUBLICERAD 2016-02-23.	9
3.3. UPPMANING: ANVÄND KONDOM EFTER BESÖK I ZIKA-LÄNDER, ALLT OM RESOR/EXPRESSEN, 2016-08-23.....	10
3.4. PARADISLIV I LUGN OCH RO PÅ SRI LANKA, DN, 2014-01-10.....	11
3.5. TROTSAR BOMBDÅD – RESER TILL THAILAND, AFTONBLADET, 2016-08-18.....	12
3.6. SOM ETT DJUNGELBOKEN I VERKLIGHETEN, SVD, 2015-12-29.	13
4. SLUTSATSER OCH ANALYS.....	15
5. CENTRALA KÄLLOR – UTÖVER DE UNDERSÖKTA RESETIDNINGARNA OCH ARTIKLARNA.....	19

Text och research: Mats Wingborg

1. Bakgrund

Turismen är en av de största och mest expansiva branscherna. Turismen från västvärlden sträcker sig allt längre bort. Samtidigt ökar turistströmmarna från Asien till Europa och Nordamerika. Enligt World Travel and Tourism Council (WTTC) omsätter turismen 7 200 miljarder dollar per år och sysselsätter omkring 284 miljoner personer. WTTC uppskattar att turismen kommer att fortsätta växa med fyra procent varje år under det närmaste årtiondet, vilket betyder att turismens ekonomiska omsättning förväntas öka snabbare än världsekonomin.¹ Trots turismens växande betydelse för ekonomi, sysselsättning, utveckling och miljö är journalistiken som uppmärksammar turismens påverkan och konsekvenser ytterst knapphäntig. I bästa fall finns sådana resonemang med som en insprängd del i resejournalistiken, men för det mesta tas inte dessa aspekter upp alls.

Nätverket Schyst resande har som syfte att skapa en hållbar turism, som bidrar till social, ekonomisk och miljömässig utveckling. Den centrala utgångspunkten för Schyst resande är hur turismen kan bidra till en hållbar utveckling.

En länk i påverkan är resejournalistiken. Ur Schyst resandes perspektiv är det särskilt intressant hur resejournalistiken beskriver turismens konsekvenser, förhållandena för lokalbefolkningen på turistdestinationerna och villkoren för de anställda i turistbranschen. Men det handlar också om en större fråga. Genom att beskriva vad turism är skapar resejournalistiken förväntningar om vad den goda turismen innebär: vilka upplevelser som är centrala och hur man ska bete sig. Svaren på dessa frågor ligger inbäddade i resejournalistiken, som underliggande normativa premisser. Detta budskap påverkar turisten, det skapar bestämda förväntningar, vilket i sin tur påverkar

¹ www.wttc.org

turistens beteende och val av resor och researrangörer.

Resejournalistiken är en egen genre. Ofta skiljs den markant från annan typ av journalistisk bevakning. Resejournalistiken står i nära symbios med turistbranschen. Journalistiken är till stora delar starkt inriktad på charterturismens viktigaste resmål som Thailand, Sri Lanka, Turkiet och Grekland. Även ekonomiskt är resejournalistiken starkt beroende av turistbranschen. Utan annonser finansierade av turistbranschen skulle resejournalistiken inte överleva. En del reportageresor är till och med subventionerade av turistbranschen, även om det är ännu vanligare att reportrarna reser till "självkostnadspris", det vill säga till kostnader långt under vad andra resenärer betalar. I värsta fall är det resebolagen och inte journalisterna som bestämt upplägget för resan.

Resejournalistiken består i sin tur av olika undergrupper. En skiljelinje handlar om målgrupp: charterturism, backpackers eller mer exklusivt och specialiserat resande. En annan skiljelinje är formen: ibland är fokus på tips och prisjämförelser, i andra fall består journalistiken av reportage med ambitionen att säga något intressant om möjliga resedestinationer. Ytterligare en skiljelinje, som hänger samman med de två tidigare, är vilka resedestinationer som skildras: ibland är fokus snävt på stora turist- och chartermål, i andra fall får mer ovanliga destinationer större utrymme. Det finns flera tidningar som helt bygger på resejournalistiken. Därutöver har alla dagstidningar med rikstäckning en återkommande resejournalistik under egen vinjett och ofta presenterad i särskilda resebilagor.

En särskilt intressant fråga i detta sammanhang är i vilken mån resejournalistiken skildrar hur turismen påverkar och omformar destinationsländerna, människors levnadsvillkor samt villkoren för de anställda i turistbranschen. I rapporten "Glitter och

glamour – turismen i resejournalistiken. En granskning av Allt om resor, Vagabond, RES, DN Resor, Aftonbladet och Svenska Dagbladet” (utgiven 2012)² har Schyst resande granskat om och vad som skrivs om följande aspekter:

- turismens konsekvenser,
- fattigdom & utveckling,
- synen på den lokala befolkningen,
- anställda i turistbranschen,
- målet med turismen,
- ständigt nya resmål,
- turism i diktaturländer,
- alkoholerna & drogerna,
- turism & barnarbete,
- turism & prostitution,
- synen på all inclusive-turism
- turismen & lågprisflyget.

Den tidigare rapporten bygger på analyser av 1500 texter. Några av de centrala slutsatserna i studien var följande:

- Den statistiska analysen av materialet visade att journalistiken starkt dominerades av tipsartiklar (bästa ständerna, bästa öarna, bästa barerna etc), konsumentupplysning (uppgifter om priser och kvalitet på hotell, resebolag etc), reseguider (om olika turistmål och turistländer) och reportage (på plats från turistmål och turistländer).
- Några teman återkom i beskrivningen av turismens kärna; sol, stränder och bad; shopping; mys; äventyr; festande; kul för barnen; mat och dryck och romantik. Ofta handlade resejournalistiken snarare om drömmen om den goda resan än om hur resedestinationerna

² <http://www.schystresande.se/upl/files/111349.pdf>

faktiskt ser ut. Inte sällan kunde resejournalistiken till och med beskrivas som förljugen, den ger en glättad bild av verkligheten och ställer inte ens några frågor om hur människor lever på de platser och länder som tar emot många turister.

- Resejournalistiken handlade i huvudsak om turistaktiviteter, turistmål, turistbolag samt personliga berättelser om turistupplevelser. Antalet artiklar som tog upp turismens konsekvenser var minimalt. Likaså var det ytterst få artiklar som tog upp turisternas beteende (kontakt med lokalbefolkningen, alkohol- och drogkonsumtion, sexhandel etc) och villkoren för de anställda i turistbranschen.
- När företrädare för lokalbefolkningen yttrade sig i texterna var de för de mesta glada och hjälpsamma. Människorna skrattar, ler, vinkar och sjunger och försäkrar turisten om att han eller hon valt rätt turistmål. De kommer också ofta med uppmuntrande kommentarer när de hör att turisten kommer från Sverige. Sociala motsättningar och problem som uppstår för lokalbefolkningen på grund av turismen nämndes inte. Sådana resonemang skulle störa bilden av idyllen.
- Resetidningarnas beskrivningar av de anställda i turistbranschen förstärkte bilden av glättighet och glamour. De anställda beskrevs för det mesta som serviceinriktade, glada, raska, vänliga och lättsamma. Fakta om de anställdas arbetstider och anställningsvillkor lyste med sin frånvaro.
- I några enstaka reportage togs frågan om fattigdom upp. Och i några få reportage berördes frågan om barnarbete. I dessa fall beskrevs barnarbete som något fullständigt naturligt. Ungefär på samma sätt beskrevs prostitutionen. Företeelsen nämndes bara i undantagsfall, trots att det är välkänt att prostitutionen är omfattande på många turistorter.

Av de undersökta publikationerna (i detta sammanhang Allt om resor, Vagabond, RES och DN Resor) bestod i genomsnitt nästan 40 procent av utrymmet av annonser.

Högst andel annonser återfinns i DN Resor (över 50 procent) och i tidningen RES (38 procent). De intervjuade företrädarna för de undersökta resetidningarna hade delvis olika attityd till att ta emot resor betalda av resebranschen. Företrädaren för Allt om resor medgav att tidningen tog emot sådana erbjudanden, men anklagade andra tidningar för att hyckla. Företrädarna för Vagabond och RES hävdade att tidningarna själva betalar för resorna, men att man inte kunde lämna några sådana garantier när det gäller material som man köper från frilansare.

”Vart är resejournalistiken på väg” är en kort uppföljande studie som bygger på ett slumpvis urval av artiklar, en per publikation. I denna studie finns med andra ord inte någon ambition om dra vetenskapligt välgrundade slutsatser. Det handlar snarare om några stickprov för att se var resejournalistiken står i dag och vad som har hänt sedan sist.

2. Metod

I den tidigare studien fanns ett antal frågor som varje artikel prövades mot. I detta fall är utgångspunkten den motsatta. Ett litet antal artiklar har valts ut och dessa bildar utgångspunkt för undersökningen. De tidigare frågorna finns fortfarande med i bakgrunden, men endast ett fåtal av dessa kommer att tas upp, bland annat beroende på att de flesta av dessa aspekter överhuvudtaget inte tas upp i de nu undersökta artiklarna. De artiklar som ligger till grund för denna undersökning är alla publicerade efter den förra studien, men i urvalet har hela perioden 2012-2016 använts, även om de flesta av artiklarna är från de absolut senaste åren. Syftet med denna studie är att granska en journalistisk genre, inte att kritisera enskilda journalister, därför nämns inte heller namnen på dem som skrivit de undersökta artiklarna.

3. Granskning av sex artiklar

3.1. 24 timmar i Kraków: Ett dygn i Polens mysigaste stad

Vagabond, 2016-08-22

Texten handlar framför allt om mysiga kaféer, möjlighet till shopping, god mat, smakrika ölsorter samt parker och stadsdelar som bör besökas. I artikeln saknas helt resonemang om hur den ökande turismen till Kraków påverkar staden och omgivningarna.

Kraków är en stad med en dramatisk historia. I utkanten av staden ligger Auschwitz-Birkenau, i staden genomfördes en antisemitisk pogrom 1945 som iscensattes av antisemitiskt inställda polacker och i staden ligger stadsdelen Nowa Huta (Nya Stålverket), Stalins svar på Marshallplanen. Allt detta och mycket därtill är historiskt intressant, men också upprörande. Artikelns syfte är att visa upp ett mysigt Kraków. Hur då infoga dessa historiska fakta i resereportaget? Svaret är att det knappast görs överhuvudtaget. Endast Auschwitz-Birkenau nämns i slutet av artikeln som ett av tipsen vid sidan av shopping och festliga restauranger.

Artikeln i hårt sammandrag:

”Ta en morgonpromenad i Stare Miasto, gamla stan. Längs smala kullerstengator myllrar det av mysiga kaféer. Slå dig ner på Resto Illiminati (Gofebia 2) omgiven av röda tegelväggar och fyll på med energi i form av müsli med bär, färskpressad apelsinjuice och kaffe. Nästan vart du än vänder dig kan du se små eldrivna golfbilar som körs av lokalbefolkningen och tar med turister på guidade turer. I Kazmierz kan du spendera åtskilliga timmar. Börja vistelsen med ett stopp på söndagsmarknaden. Här säljs kläder, väskor, skor och smycken väldigt billigt. Du kan inte lämna Kraków förrän du provat pierogi – en polsk specialitet. Rätten kan liknas vid ravioli och är ofta

fylld med köttfärs. Gå in i marknadshallen Sukiennice som ligger mitt på torget. Inuti pryds långsidorna av färgsprakande marknadsstånd och här säljs i stort sett allt du kan tänkas hitta på en marknad. Slå dig ner vid ett bord, beställ in Polens fantastiskt goda varma choklad och förbered dig på en chokladchock deluxe. Precis som med pierogin kan du inte åka hem från Kraków utan att ha besökt något av alla ölkaféer. Avrunda dagen på Beer Gallery (Dominikanska 3). Här finns över 150 olika ölsorter och flera av dem är inhemska. Beställ en Kozlak eller en Zywiec – två polska favoriter. Ett svårslaget avslut på kvällen. Missa inte! Auschwitz-Birkenau. Ett jobbigt, men viktigt besök. Från Kraków tar det ungefär en och en halv timme hit med buss. Boka en guidad grupptur på svenska.”³

3.2. Kaphalvön runt i Sydafrika

Res, 2016-02-23

Resereportaget skildrar relativt utförligt de sociala klyftorna i Sydafrika, villkoren för fattiga människor som lever i kåkstäder och sviterna efter apartheid. Denna skildring av landet finns i början av artikeln. Därefter går den över till att behandla eco-hotell, goda viner och Sydafrikansk konst. Artikelförfattaren har varit skicklig på att klara övergången från skildringen av landet till att beskriva olika turistattraktioner. Trots det består texten nästan av två separata innehåll. Texten nämner ingen om hur turistbranschen påverkar landet eller villkoren för dem som arbetar i turistbranschen, inte heller om villkoren för dem som arbetar med att producera vin.

Artikeln i hårt sammandrag:

”Sydafrika är ett land fyllt av kontraster. Här finns naturscenerier som kan få vem som helst att tappa andan. Utanför bilfönstret breder kåkstäderna ut sig. Kilometer efter kilometer med skjul och små hus byggda av trä och plåt. På gatorna leker barn.

³ För hela artikeln, se: <http://www.vagabond.se/artiklar/resmal/20160822/24-timmar-i-krakow-ett-dygn-i-polens-mysigaste-stad>

Sydafrika är ett kontrastfullt land som präglas av orättvisor. I sviterna av apartheid, finns det än i dag stora skillnader mellan rika och fattiga, svarta och vita. Framför mig breder havet ut sig och jag ser på håll hur en val vänder sig i vattenytan och plaskar med sin stora stjärtfena. Lodgen och de fristående hotellrummen byggdes med varsamhet för att smälta in i den omkringliggande naturen. Lokala konstnärer och hantverkare anställdes och marken registrerades som ett privat naturreservat. Förutom eco-lodgen med de lyxiga hotellstugorna som är utplacerade som juveler på området, skyddade från insyn med endast det blå havet och den gröna växtligheten som grannar är Grootbos även en ideell stiftelse som arbetar för att skapa ett bättre Sydafrika. Strax utanför Stellenbosch, 'ekarnas stad', en halvtimmes bilväg från Kapstaden, ligger Spier. Deras viner har vunnit priser världen över och gården strävar efter att göra ett sådant litet avtryck på naturen som möjligt.”⁴

3.3. Använd kondom efter besök i zika-länder

Allt om resor/Expressen, 2016-08-23

Artikeln handlar om att turista i länder som drabbats av zika-viruset. Utgångspunkten är hur turister ska kunna skydda sig från att bli smittade. Ett huvudtips är att använda kondom. I texten redovisas hur vanligt det är med zika i olika länder, men det saknas analys av hur befolkningen drabbas. Det är helt och hållet turisten som står i centrum. Det saknas också analys av hur turism kan påverka spridningen av sexuellt överförbara sjukdomar. Texten är medvetet etnocentrisk.

Artikeln i hårt sammandrag:

”Att zika sprids via myggor är känt sedan länge. Nu vet man att det också kan spridas sexuellt. Alltså: Alla som rest i zikadrabbade områden som Brasilien och Karibien bör ha skyddat sex när de kommer hem. Nästan alla som smittats av zika har fått smittan

⁴ För hela artikeln, se: <http://www.res.se/sydafrika/kapstaden/kaphalvon-runt-i-sydafrika>

av myggor. Men ett litet fåtal har fått viruset via sex. Därför ska man inte bara skydda sig mot myggor under resan, man ska skydda sig när man kommer hem också – med kondom.”⁵

3.4. Paradisliv i lugn och ro på Sri Lanka

DN, 2014-01-10

Artikeln har ett traditionellt turisttema: det azurblå havet, stränderna, palmträd, kostnaderna för att bo på hotell, barer och vackra smycken. Turismen till Sri Lanka har ökat snabbt, men i texten finns inga reflektioner om hur turismen påverkar landet, inte heller nämns något om villkoren för de anställda i turistbranschen. I några få rader nämns utvecklingen i landet. Artikelförfattaren skriver att inbördeskriget upphörde 2009. Konsekvensen har, enligt författaren, blivit att gamla turistguider har blivit ”oanvändbara”. Vad konsekvenserna blivit för landet tas däremot inte upp. På ett annat ställe i texten nämns att det knappt syns till några ruiner i landet efter tsunamin 2004. Artikelförfattaren konstaterar, i förbigående, att 30 000 människor omkom av tsunamin och att en halv miljoner lankeser förlorade sina hem. Därefter går författaren snabbt över till att berätta om en bilväg där det går att se många apfamiljer. Kriget och tsunamin uppträder i texten som en kuliss, som något i bakgrunden, men där vinet, maten och stränderna befinner sig i centrum.

Artikeln i hårt sammandrag:

”Det är svårt att inte jämföra Sri Lanka med närliggande, mer populära länder. För även här finns god mat, billigt boende och häftiga naturupplevelser. Under den elva timmar långa flygresan från London till Colombo, Sri Lankas största stad, bläddrade jag nyfiket i Lonely Planets Sri Lankaguide. Men sex dagar senare kan jag konstatera

⁵ För hela artikeln, se: <http://www.expressen.se/allt-om-resor/uppmaningen-anvand-kondom-efter-besok-i-zika-lander/>

att många av tipsen är oanvändbara. Utgåvan är från 2009, samma år som inbördeskriget upphörde, och mycket har hänt sedan dess. Även här är det varmt året om, och de vita stränderna, palmträden och det azurblå havet paradisliska. 140 kronor per natt och dubbelrum betalar vi och vi har ett idealiskt läge mitt på stranden. Vi enas om att vi är klara med festandet i Hikkaduwa. Dags att koppla av lite nu, och det är svårt att göra det på stranden när envisa smyckesförsäljare vandrar förbi var tionde minut. Vi beslutar att åka till Hill country. Längs den bergiga vägen, intill de tropiska trädstammarna, skymtar vi många apfamiljer som nyfiket stirrar mot vår bil. I Mirissa äter vi resans godaste roti på en undangömd liten restaurang som heter Dewmini. Intill restaurangen håller den unga ägarinnan på att bygga ett eget guesthouse och vi är glada att vårt rotiätande kan bidra till hennes bygge.”⁶

3.5. Trotsar bombdåd – reser till Thailand

Aftonbladet, 2016-08-18

Artikeln handlar om hur bombexplosioner i Thailand kommer att påverka turismen i landet. För att få svar på frågan citerar artikelförfattaren bedömningar som förts fram i affärsbilagan Business Times, men framför allt tillfrågas företrädare för svenska charterbolag. Informationschefen på Ving tror inte att bombexplosionerna kommer att ”rubba svenskarnas Thailand-planer”. Företrädaren för Fritidsresor tror möjligen på en liten kortsiktig nedgång av turismen, men att turistströmmen sedan kommer att återgå till tidigare nivåer. Inget nämns om hur bomberna påverkar de som bor och arbetar på turistmålen. Inte heller om hur turismen påverkar landet och att bomberna kan vara ett sätt att försöka utöva påtryckningar mot regimen, genom att rikta hot mot turistnäringen. Det mest påfallande är emellertid, som nämnts ovan, att företrädare för turistbranschen, som har ett egenintresse av fortsatta turistströmmar, ensidigt får avvisa påståendet att bomberna kan leda till en minskad turism.

⁶ För hela artikeln, se: <http://www.dn.se/resor/sri-lanka/paradisliv-i-lugn-och-ro-pa-sri-lanka/>

Artikeln i hårt sammandrag:

”Förra veckan rapporterade media om explosioner i Thailand – då fyra personer dödades och ett trettiotal skadades. Sammanlagt inträffade 11 explosioner under en kort tid på flera turistorter – så som Phuket och Hua Hin. Magdalena Öhrn, informationschef på Ving, tror inte att det här kommer rubba svenskarnas Thailand-planer.

– Jag tror inte att händelserna påverkar turismen till landet nämnvärt. Thailand har en särställning som turistland bland svenskar och resandet påverkas sällan av oroligheter. Svenskarna glömmer fort och reser tillbaka. Och framförallt när det gäller Thailand. Vi har haft väldigt få frågor från våra kunder, både på plats och i vår försäljning här hemma.

Men på Fritidsresor märkte man en viss skillnad direkt efter händelserna i Thailand.

– Det är absolut så att händelser likt de i Thailand påverkar resenärer, i synnerhet kortsiktigt. Enligt Business Times kan dock Thailand förlora upp till 200 000 utländska besökare på grund av förra veckans bombdåd. Yuthasak Supasorn, ansvarig för Tourism Authority, uppger att landet kan tappa upp till 293 miljoner dollar i intäkter på turism.”⁷

3.6. Som ett Djungelboken i verkligheten

SvD, 2015-12-29

Artikeln är ett reportage om turism till Sri Lanka. Tonvikten består i att lyfta fram den fantastiska naturen, de vackra byarna, hantverket och den goda maten. Det saknas helt resonemang om hur turismen påverkar landet eller villkoren för de anställda i turistbranschen. På några ställen kopplas dock turismen samman med utvecklingen i landet. Artikelförfattaren berättar att sedan det blev fred i landet har regeringen satsat

⁷ För hela artikeln, se: <http://www.aftonbladet.se/resa/article23363066.ab>

på "obligatorisk skolgång och infrastruktur". Ingenting nämns dock om det massmord av tamiler som skedde i inbördeskrigets slutskede. Inte heller nämns något om den diskriminering av tamiler som fortgår. Senare i reportaget besöker artikelförfattaren ett teplantage. En av de intervjuade berättar att det blivit bättre villkor på grund av att man numera använder giftbesprutning för att få bort farliga ormar. En av plockarna säger: "Förr dog två tre teplockare varje dag om ormbett, mest huggorm och kobra." Vad som inte nämnd är att det otroligt dåliga villkoren för dessa teplockare med extremt låga löner. Inte heller nämns effekterna av den nya kemikaliska besprutningen. I slutet av artikeln nämns att turismen nu expanderar även till nya delar av Sri Lanka och det byggs många nya hotell vid stränderna runt Jaffna. Vad som inte nämns är vad som händer med den lokalbefolkning som i dag lever vid dessa stränder. Den obehagliga sanningen är att många tvingas att flytta. Turismen skapar visserligen nya jobb, men det är också andra, ofta fattiga personer, som för möjligheten till försörjning inskränkt.

Artikeln i hårt sammandrag:

"'Djungelboken' är högaktuell då 2000-talets version precis gått upp på biograferna. Klassikern får en att längta till Sri Lanka med landskap som i en filmkuliss, välkomnande folk och ett delikat kök. Lägg till ett sagolikt landskap och ett fantastiskt djurliv – det är lätt att förstå varför den som en gång rest till Sri Lanka återvänder. Sedan det blev fred för fem år sedan har Sri Lankas regering satsat stort på två saker: obligatorisk skolgång och infrastruktur. Huvudlederna är numera släta och nysfalterade, om än enfiliga utan trottoarer eller vägren. Vi passerar småföretag där allt görs för hand: träsniderier, cementpelare, tegelstenar och virke. Allt mot en fond av en frodig grönska, så klorofyllrik att den sticker i ögonen. Vägens snabbmat består av en puttrande gryta med curry eller majskolvar och kokosnötter som törstsläckare. Då och då ser man teplockare med traditionella redskap; den långa käppen och korg på ryggen. Ett slitsamt och farligt jobb som mestadels utförs av tamilska kvinnor.

– Förr dog två tre teplockare varje dag av ormbett, mest huggorm och kobra. Men nu används kemikalier som skrämmer bort ormarna, berättar Nadel, som arbetar på teodlingen.

Vårt andra måste på resan är safari och vi väljer landets största nationalpark Yala.

– Om några månader öppnar vi ett hotell i Jaffna. Det är en helt annan kultur där, andra djur, vackra stränder och korallrev, berättar receptionisten på femstjärniga Cinnamon Lodge hotel i Habarana.”⁸

4. Slutsatser och analys

Den här studien bygger på en analys av sex artiklar. Den är en uppföljning av en tidigare betydligt mer omfattande rapport om resejournalistik⁹. Syftet är att utifrån stickprovskontroller av enstaka artiklar undersöka om det finns skäl att revidera slutsatserna i den tidigare rapporten. Inget tyder på att någon dramatisk förändring har skett av resejournalistiken. Underlaget för denna studie är betydligt mer begränsat än för den tidigare rapporten, men den bild som framträder är likartad.

I likhet med den tidigare rapporten är en slutsats att det finns stora skillnader mellan olika publikationer. En del av resejournalistiken innehåller i huvudsak kortare tips och rekommendationer. Annan resejournalistik har högre ambitioner och syftar till att både ge en bild av destinationslandet/orten, beskriva hur det är att turista i landet och ge tips på hotell/restauranger/upplevelser. Samtidigt finns vissa grundläggande likheter mellan olika former av resejournalistik. Själva utgångspunkten att ge ett svar på frågan ”hur genomföra en lyckosam resa?” Sedan kan svaret handla om att själva

⁸ För hela artikeln, se: <http://www.svd.se/exotisk-roadtrip-med-gronskan-som-kuliss/om/resor>

⁹ Glitter och glamour – turismen i resejournalistiken: <http://www.schystresande.se/upl/files/111349.pdf>

resandet ska gå bra, att hotellen håller hög kvalitet, att det inte blir för dyrt – men framför allt att turismen ger behagliga och spännande upplevelser.

I den tidigare rapporten konstaterades att det är ovanligt att resejournalistiken tar upp turismens konsekvenser. Denna uppföljande studie ger ytterligare stöd för den tesen. Det är även fortsatt ovanligt att artiklarna tar upp turismens negativa konsekvenser och villkoren för dem som arbetar inom turistbranschen. Ingen av de sex artiklar som undersöks i denna studie tar upp dessa teman. De sex undersökta artiklarna berör också endast i förbigående turisternas kontakt med lokalbefolkningen etc. När frågan om alkohol- och drogkonsumtion tas upp sker det endast i form av tips på goda viner och gott öl.

En generell slutsats handlar om resejournalistikens funktion. Resejournalistiken bygger på ett antal underliggande normativa antaganden. Det allra viktigaste handlar om själva syftet med turismen, varför vi över huvud taget bör turista. När resereportrar beskriver vad som är en lyckad turism producerar de också en bild av vad som är en lyckad turism. Några teman återkommer i beskrivningen av turismens kärna; sol, stränder och bad; shopping; mys; äventyr; festande; kul för barnen; mat och dryck och romantik. Resejournalistiken ger emellertid inte bara råd och upplysningar om turism, den formulerar också ett normativt budskap om vad turism ska vara och hur den ska se ut. Eller uttryckt på ett annat sätt, resejournalistiken reproducerar normer om vad turisten bör göra och vad turisten bör uppskatta. Resejournalistiken bidrar därigenom, tillsammans med resebranschens reklam, till att styra och påverka den faktiska turismens utformning.

En förklaring till resejournalistikens utformning är att den verkar inom en kommersiell bransch. Det råder en hård konkurrens mellan resejournalistikens olika publikationer

och plattformar. De som inte följer en viss mall riskerar att förlora både läsare och annonser och ytterst att slås ut. Det är i hög grad annonsintäkter från turistbranschen som finansierar resejournalistiken. Jämfört med annan journalistik är alltså resejournalistiken stark ekonomiskt beroende av den bransch den ska skildra och granska. Vi skulle knappast acceptera ett motsvarande beroende när det gäller utrikesjournalistik, företagsjournalistik – och inte ens när det gäller sportjournalistik.

Det finns ett stort behov av en mer allsidig och seriös resejournalistik som också vågar visa de problem och utmaningar som finns på turistdestinationen. Att enbart beskriva turismen utifrån vad turisten upplever, passar som hand i handske för reseföretag som enbart är ute efter att sälja fler resor. Samtidigt är fixeringen vid turistens upplevelser absurd. Resejournalistiken skulle kunna bidra med att sätta in turismen i ett större sammanhang och diskutera de sociala villkoren i destinationsländerna samt ge handfasta tips om hur man som resenär kan agera för ett hållbart resande.

I boken ”Skriva resereportage: Sveriges bästa resejournalist lär dig hur du gör”¹⁰ diskuteras kritiken av resejournalistiken och etiska principer för den framtida journalistiken. I avsnittet om en etisk resejournalistik, hålls följande principer fram:

- Undvik etnocentrism.
- Utmana – inte förstärka – stereotyper.
- Skildra ojämlika maktförhållanden och hur det koloniala arvet påverkar villkoren i utvecklingsländer.
- Skildra hur resandet och turismen påverkar omvärlden.

Boken om resejournalistik är ett av flera uttryck för den ambition som finns hos flera

¹⁰ Skriva resereportage. Sveriges bästa resejournalister lär dig hur du gör. Vagabond 2015 (Texter av Barbro Jansson Lundkvist, Per J Andersson, Tobias Bestelid, Henrik Brandao Jönsson och Fredrik Brännström)

resejournalister att presentera en mer seriös, allsidig och komplex bild av turismen och turismens konsekvenser. Ett visst utrymme existerar också för dessa journalister, även om de är trängda av det ekonomiska beroendet av annonsintäkter från resebranschen. Den central frågan är hur utrymmet för den ”seriösa resejournalistiken” ska kunna vidgas. Förmodligen behövs en kombination av strategier, att konsumenter efterfrågar seriös resejournalistik, att resebranschen inte snävt annonser i publikationer där innehållet i journalistiken mer eller mindre påminner om innehållet i deras egna annonser. Inte minst är det viktigt att resebranschen engagerar sig i diskussionen om en seriös resejournalistik. Det engagemanget har hitintills varit svagt. Eller uttryckt på ett annat sätt: resejournalistikens nuvarande tendens till etnocentrism beror inte på journalisterna, utan på den miljö där de verkar, genom att förändra miljön skulle journalistiken kunna ta ett steg framåt.

5. Centrala källor – utöver de undersökta resetidningarna och artiklarna

- Andersson, Per J, Reseskildringen måste uppdateras, DN 15/1 2011, samt Vagabond 7/2 2011.
- Bruners, Edward, Transformation of Self in Tourism, Annals of Tourism Research, sid 238-250, (1991).
- Dielemans, Jennie, Välkommen till Paradiset – Reportage om turistindustrin, Atlas, (2008).
- Grinell, Klas, Att sälja världen – Omvärldsbilder i svensk utlandsturism, Göteborgs universitet, Acta, (2004).
- Holmberg, Åke, Världen bortom västerlandet: svensk syn på fjärran länder och folk från 1700-talet till första världskriget, Acta, Göteborgs universitet, (1988).
- Lundström, Klas, Resejournalistiken i allvarlig kris, Second Opinion (17/2 2011): www.secondopinion.se/so/view/1709.
- MacCannell, Dean, The Tourist: A new Theory of the leisure class, Schockenbooks (1976).
- McLaren, Deborah, Rethinking Tourism and Ecotravel, Kumarian Press, (2000).
- Mellberg, Arne, Resa och skriva – en guide till den moderna reselitteraturen, Daidalos, (2005).
- Urry, John, The Tourist Gaze, Sage, (1990).
- World Travel and Tourism Council (WTTC). Hemsidan: www.wttc.org.